

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ СИСТЕМНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Виникнення та розвиток первинних економічних відносин, та в подальшому, світової економіки, звичайно, вимагали еволюції і змін нових засад ефективного управління нею. Розглядаючи системний менеджмент як один з основних інструментів забезпечення сталого розвитку ринкової економіки, постає питання про необхідність дослідження історії розвитку системного менеджменту в умовах історичного розвитку суспільства та постійно змінюваних соціально-політичних та економічних процесів і явищ світової економіки.

Хронологічний принцип розгляду етапів «життєвого циклу» однієї з основних методологій сучасної науки – системного підходу, разом з систематизацією документально підтверджених фактів зародження, розповсюдження, розвитку системного руху, забезпечує чіткіше уявлення про історичні джерела формування системних методів у рамках різних суспільно-економічних формацій, які обумовлюють ті або інші напрямки використання системних досліджень.

Історія розвитку менеджменту сягає своїм корінням в далеке минуле. Зароджувався він ще за часів стародавньої Греції і шумерів. Сама історія становлення та розвитку менеджменту досить плутана на перших етапах, але незаперечно важлива для сучасності. Однак, аналізуючи наукові джерела, стає очевидним, що вже з початку зародження менеджменту прослідковується намагання систематизувати та структурувати систему управління.

Історія виникнення і розвитку менеджменту починається з часів до нашої ери і триває зараз. Для зручності деякі вчені [1, с. 87 – 96; 2, с. 23 – 54; 6, с. 17 – 29] умовно поділяють етапи розвитку теорії і практики менеджменту по часовій шкалі:

1. Древній період (IX – VII тис. до н. е. – XVIII ст. н. е.), представниками та основоположниками якого можна назвати жреців Древнього Єгипту, вавілонських царів Хаммурапі та Навуходоносора II, Сократа, Платона, О.Македонського, Ніколло Макіавеллі. Найбільш прості форми управління з'явилися в первісному суспільстві, тоді управління створювалося усіма членами роду, а не конкретними людьми. Перехід від збирання і полювання до виробництва поклав початок зародженню менеджменту.

Структура суспільства Стародавнього Єгипту сформувала першу управлінську систему. Різні давньогрецькі мислителі розуміли поняття і цілі управління по-своєму. Сократ вважав, що найважливішим є потрібна людина на правильному місці, виконує поставлені завдання. Платон стверджував, що управління – головний елемент життєзабезпечення суспільства. Аристотель доводив необхідність наявності керуючого над рабами, щоб власники могли присвятити себе більш потрібним справам. У Стародавньому Римі обов'язково контролювали виконану роботу, порівнювали результати і з'ясовували причини невиконання плану.

2. Індустріальний період (1776 – 1890 рр.) до представників якого відносять А. Сміта, Р. Оуена, Ч. Беббіджа. На цьому етапі зародилася чітка система менеджменту. Сталося це через заміну ручної праці машинним. Підприємці вимагали виконання всіх виробничих умов, щоб виправдати витрати, чим викликали лише невдоволення і гнів робітників.

3. Період систематизації (1856 – 1960 рр.) який представлений Ф. Тейлором, А. Файоном, Г. Емерсоном, Е. Мейо, А. Маслоу. Наука про менеджмент не стоїть на місці. З'являються нові течії і змінюються погляди дослідників. Керуючі перейшли від однієї організації на все суспільство. На рубежі ХІХ – ХХ ст. почали з'являтися величезні підприємства. Через це потрібна була зміна системи управління виробництвом.

4. Інформаційний період (1960 – до наших часів) до якого відносять сучасні кількісну школу, математичну школу, системний та ситуаційний підходи менеджменту. ХХ ст. для менеджменту можна описати в 8 етапів:

– етап 1 (початок століття) започатковано менеджменту як науки; Ф. Тейлор у своїй книзі «Принцип управління» описує значення системного аналізу в управлінні організації;

– етап 2 (10-ті рр.) Ф. Файоль, П. Урвік розвивають теорію Ф. Тейлора. Встановлюються принципи, формуються функції менеджменту;

– етап 3 (20-30-і рр.) розвиток і становлення «Неокласичної» школи і «Школи людських відносин»;

– етап 4 (40-60-і рр.) вдосконалення теорії менеджменту в зв'язку з тим, що дана наука починає тісно зв'язуватися з соціологією і психологією;

– етап 5 (60-70-ті рр.) менеджмент починає використовувати інформаційні технології;

– етап 6 (70-80-і рр.) розвиваються теорії І. Ансоффа, Г. Саланчіка, які розкривають нові способи і методи управління; встановлюється тісний взаємозв'язок між внутрішнім і зовнішнім середовищем організації;

– етап 7 (80-90-ті рр.) революційні відкриття в управлінні організацією Японією та іншими розвиненими країнами, розробляються нові методи управління;

– етап 8 (90-і рр. – початок ХХІ ст.) створення організаційної культури в організаціях, демократизація управління.

Управління, перш ніж воно оформилося в систематизовану наукову дисципліну і професію, пройшло багатовіковий шлях і визнано самостійною областю діяльності людини тільки в ХХ ст. В умовах індивідуальної (або сімейної) організації виробництва управління здійснювалося традиційними успадкованими прийомами, незмінними протягом багатьох поколінь. При прийнятті управлінських рішень переважала інтуїція. Виникнення і об'єктивна необхідність управління як самостійного виду діяльності обумовлена суспільним поділом праці, розвитком кооперації та збільшенням масштабів виробництва.

Отже, як вбачається з аналізу історії зародження, розповсюдження, розвитку та прагнення до системного підходу в управлінні відбувалося починаючи від найдавніших часів, від первинної найпростішої організації людей. Історичні джерела свідчать про формування системних підходів у рамках різних суспільно-економічних формаціях, які обумовлюють ті або інші напрямки використання системного управління. Прагнення людини до систематизації управління постійно розвивається та обумовлено постійною необхідністю впливу та контролю на процеси діяльності, не залежно від постійної еволюції процесів економіки та виробництва.

Список літератури

1. Історія управлінської думки: підручник / Артемов О. Ю., Кожанова А. В., Макашов І. М., Овчинникова Н. В., Овчинников С. А., Чистякова К. А.; під ред. Н. В. Овчинникової. М.: РДГУ, 2013. – 688 с.
2. Коротков Е. М. Історія менеджменту: навч. посібник / Е. М. Коротков. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 240 с.
3. Шемет А. А. Управлінське консультування. Управлінський консалтинг: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. А. Шемет. – М.: Наукова бібліотека, 2014. – 416 с.
4. Маршів В. І. Історія управлінської думки: підручник / В. І. Маршів. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 731 с.
5. Мескон М. Х. Основи менеджменту: переклад з англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі. – М.: Вільямс, 2009. – 704 с.

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Економіка, маркетинг та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку»**

6. Шевчук Д. А. Історія менеджменту: навч. посібник / Д. А. Шевчук. – М. : ЕКСМО, 2009. – 430 с.
7. Друкер П. Ф. Енциклопедія менеджменту: переклад з англ. / П. Ф. Друкер. – М. : Вільямс, 2006. – 432 с.
8. Ситник Й. С. Засади формування парадигми менеджменту світогляду й особистісно-власницького зростання [Електронний ресурс] / Й. С. Ситник. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/VNULPM_2013_778_30.pdf.